

*Михайло ОРЛИК
Ігор ПРОХНЕНКО
Арсен СУХАР*

**КЕЛЬТСЬКА ІМІТАЦІЯ ТЕТРАДРАХМИ ФІЛІПА
МАКЕДОНСЬКОГО З ОКОЛИЦЬ СЕЛА БРОНЬКА
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛ. УКРАЇНИ**

**CELTIC IMITATION OF THE TETRADRACHM OF PHILIP OF
MACEDON FROM THE VICINITY OF THE VILLAGE OF BRONKA
TRANSCARPATHIAN REGION OF UKRAINE**

Населений пункт Бронька у науковій та науково-популярній літературі, в основному, відомий як пам'ятка замкової архітектури середини XIII – початку XIV ст. Знаходиться вона на верхівці стрімкої скелястої гори неподалік населеного пункту (місцева назва урочища – Царська гора), яка прикриває вхід у бічну ущелину гірського масиву, що оточує зручну для проживання долину р. Бронька. Планомірні археологічні дослідження експедиції Ужгородського національного університету (керівник загону – Прохненко І.) на місцезнаходженні проводилися у польовому сезоні 2008 року.

З початку 2020-х рр. до Науково-дослідного інституту карпатознавства Ужгородського національного університету почала надходити інформація про зібрані місцевими краєзнавцями в районі замкової гори артефакти не тільки доби середньовіччя, але й латену. З незначною частиною цих матеріалів співробітники отримали можливість ознайомитися. З кельтським населенням регіону вони атрибутували срібну монету, залізні фібулу, «сокири-кельти», списи, сіки та ін. Судячи з характеру виявлених речей, всі вони входили до повністю зруйнованого культурного шару поселення, яке існувало обмежений хронологічний відрізок. Відповідно, їх можна визначити як синхронний комплекс і використовувати для уточнення датування певних категорій знахідок шляхом перехресного аналізу.

Найбільш інформативними в даному зборі виступають монета і фібула, які є найбільш чіткими хроноіндикаторами. Масивна монета, яка визначається як тип Гуші-Воврієшт кельтських імітацій тетрадрахм Філіпа Македонського, має вагу 13,59 г, діаметр – 24 мм (рис. 1, 1). Трохи опуклий аверс із зображенням повернутої направо бородатої чоловічої голови у лавровому вінку (ймовірно, Зевс). Реверс рівний, з повернутим направо вершиником, зверху за спиною якого стилізований надпис, що імітує ім'я «Філіп». Подібний тип номіналів добре відомий, під назвою хушь-воврієшт [2]. Примітним також є той факт, що варварські імітації саме тетрадрахми Філіпа Македонського досить часто ставали референтом для монетної творчості серед як фракійських племен, так і серед східних кельтів

[1;4] ще довгий час, навіть після того, як оригінальна монета, фактично, вибула із обігу із плином часу. Варто також зазначити, що монети саме цього типу трапляються не лише в Закарпатській області, а й на Прикарпатті [6], Волині [7] та Поділлі[5]. Що свідчить про поширення фракійського або кельтського впливу далеко за межі загально прийнятих районів розселення цих культур.

Хронологію броньківської монети значно коригує залізна фібула духцівського типу. Її масивний приймач має підігнуту догори п'ятку, що закінчується великою кулькою, характерною для кельтських фібул III – II ст. до н. е. (рис. 1, 2).

Рис. 1

У 1931 р. Бем Я. під час розкопок знаменитого Куштановицького могильника в кургані № XI виявив подібну застібку, але виготовлену з бронзи. Цікаво, що Бідзіля В. датує даний комплекс кінцем I ст. до н. е. або зламом н. е., хоча інші дослідники пропонують значно старші дати, починаючи з другої чверті III ст. до н. е. Так, Щукін М. спочатку визначив його вік в межах 280 – 240 рр. до н. е., але згодом висловився на користь вужчої дати цього кургану, а саме в рамках другої чверті III ст. до н. е.

Якщо провести синхронізацію матеріалів з найбільш дослідженим в регіоні комплексом Малокопанського сакрального центру, датованого I ст. до н. е., то матеріали кургану № XI виглядають більш архаїчними[3]. Тому гіпотетично за критеріями відносної хронології вони є старшими, а за абсолютною системою датування не мали б виходити за межі III – II ст. до н. е.

Отже, комплекс знахідок, виявлений біля с. Бронька Закарпатської обл. вимагає додаткового ґрунтового вивчення і уточнення хронологічної атрибуції, але вже на сьогодні за відомими аналогіями і логікою історичних процесів на землях регіону запропоноване нами датування хоч і виглядає занадто широким, але є цілком логічним та аргументованим.

Джерела та література

1. Derek, A.(1987) Catalogue of the Celtic coins in the British museum
2. Preda, C. (1973.) Monedele geto-dacilor.
3. Котигорошко В. (2008) Верхнє Потисся в давнину. 1 000 000 років тому - X сторіччя.
4. Орлик М. (2022). Скарб кельтських монет з колишнього Виноградівського району Закарпатської області. *Український нумізматичний щорічник*, (6), 109-123.
5. Орлик В. (2022). Античні монети VI–I ст. до Р. Х. на Поділлі. *Український нумізматичний щорічник*, (6), 5-45.
6. Орлик В. (2023). Античні та середньовічні монети з Покуття. Помежів'я історії. *Націотворчі, культурні та туристичні виміри минулого і сьогодення України: Колективна монографія*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 148-163.
7. Орлик В. (2023). Давньогрецькі монети та їхні імітації з території Волині. *Український нумізматичний щорічник*, (7), 5-24.